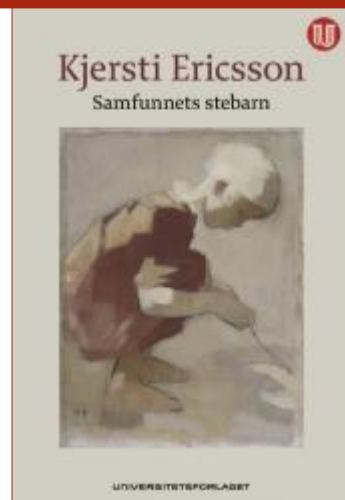

Kjersti Ericsson: Samfunnets stebarn
Universitetsforlaget 2009

Av **Helga Johannesdottir**
Høgskolelektor, Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag
Helga.Johannesdottir@sam.hio.no

En bok som bør forstyrre!

Meldingen i denne boka er klar: Vi må ikke slå oss til ro og tro at de gamle tanke mønstrene som førte til grusom behandling av barn, er borte for alltid. Forfatteren hevder at praksiser med lange røtter, har en tendens til å komme tilbake, kanskje med nye navn og nye former. Slike praksiser har en tendens til å ramme de som forfatteren av boka kaller samfunnets stebarn.

Kjersti Ericsson har skrevet en tankevekkende bok. Metaforen samfunnets stebarn brukes om barn som offentlige eller private organisasjoner tar seg av, enten fordi foreldrene ikke anses å være gode nok, ikke finnes der eller «fordi barna sjøl ted-

de seg på måter som ikke ble akseptert». I dag kalles denne kategorien for barn med atferdsvansker. «Samfunnets stebarn» er, i motsetning til stebarna som har opplevd oppreisning fordi familieformene er blitt så varierte, fortsatt en stigmatisert gruppe som lever i skyggen av de andre barna. Ericsson mener at det er en utfordring å se disse barna som sosialt rageres lavere enn oss, har avvikerstatus eller andre uverdighetsstempler.

KJERSTI ERICSSON er professor i kriminologi ved Universitetet i Oslo. Hun bygger på sin årelange forskning både om barnevernsbarn og andre som har tilhørt kategorien «de andre». Hun binder etter min mening sammen mye av egen forskning og

knytter denne til andres forskningsbidrag. Hun ser boka som et samfunnsmessig bidrag inn i forskningsfeltet barndommens historie. Barnas stemmer kommer riktignok sjelden frem i offentlige utredninger eller journaler, men hun lager sterke bilder av og fortellinger om barna ut fra maktstrukturer, syn på barn og oppdragelsesidealer. Tidsrammen som hun tar for seg er i hovedsak siste 200 årene, uten at hun lar det være en tvangstrøye. Hennes tidsramme går fra barnekorstogene på 1200-tallet til dagens enslige mindreårige asylsøkere. Og selv om boka handler mest om forhold i Norge, henviser hun til praksiser i hele verden.

INNLEDNINGSVIS gjør hun rede for fire kulturelle strømninger som har

påvirket synet på barn generelt de siste et par hundre år, og som leseren bør ha som bakteppe ved lesning av boka. Det første er *det romantiske synet* som innebærer at barndommen skal være beskyttet, sorgløs, full av lek og lykke. Dernest er det synet om *statens og nasjonens barn*, som hevder at siden barn er nasjonens fremtid er det viktig å redde dem fra kriminalitet og annen uønsket atferd. Samfunnet bør investere i barna. Det tredje synet er *det autonome barnet*, som vokste frem i siste halvdel av 1900-tallet. Det står for at barnet er hovedpersonen i sitt eget liv, en aktør med egne rettigheter. Det siste av de kulturelle strømningene er *det kristne synet*. Forfatteren tar forbehold om både overforenkling, variasjon og spenningsforhold, men minner om at kirken og kristne organisasjoner har hatt en sterk posisjon og innflytelse på de barna som boken handler om. Kirken har i deler av denne perioden bidratt med ideer om barn som bærere av arvesynd og formaning om å tukte den en elsker. Gjennom disse kulturelle strømningene hjelper hun leseren til å kjenne igjen argumenter for ulike tiltak for utsatte barn.

BOKA BESTÅR AV relativt frittstående kapitler som likevel henger sammen. Disse kapitlene er ingen lystig lesning. Vi leser om hvordan barn ble mishandlet psykisk og fysisk, i den hensikt å gjøre dem til gode samfunnsborgere. Ericsson tvinger oss til å se på det som skjedde fra barnas synsvinkel. Vi får bilder av tyskerbarna, de som ble født av tyske soldater og norske kvin-

ner og skulle være med i nazistenes store prosjekt som vinnere, men som i stor grad ble tapere etter krigen da ingen ville ha dem. Vi får fortellingene om barn av tatere, samer og andre minoritetsgrupper i Norge. Disse har opplevd overgrep for å passe inn i det dominerende mønster om oppdragelse og hvordan barn skulle bli til gagns mennesker. Forfatteren tar oss med inn på institusjonene. Vi ser forskjellige oppdragelsesformer for gutter og jenter og leser begrunnelser for det. Vi får fortellinger fra hverdagslivet der barn blir tvunget til å spise mat som ikke alltid høres spiselig ut, og hvordan de blir behandlet hvis de tisser på seg. Ved hjelp av Goffmans teorier om totale institusjoner forklarer hun regimene som barn ble satt inn i, og hvor umenneskelig små barn ble behandlet. Ericsson tar oss på tur med barnevernsnomadene, de som skulle reddes fra ustabile og utrygge livssituasjoner, men som i stedet ble sendt hit og dit med ulike begrunnelser. Hun gir oss eksempler på barns flyttekarrierer fra 50-tallet, og viser til ny forskning som forteller at barnevernsnomaden på ingen måte er historie. NRKs dokumentar *Ingens barn* fra 2009 ga også et bilde av dagens barnevernsnomader. I boka gjøres også forsøk med å finne ulike forklaringer på dette paradokset. Og disse spenner fra kommunenes dårlige økonomi til foreldre som krever omsorgen tilbake og får den, men ikke klarer oppgaven og barnet må flytte igjen. Vi som lesere blir kjent med grensebarna, en betegnelse som forfatteren bruker over barn som blir plassert på

samfunnets omstridte grenser. De kan være nasjonale, politiske, kulturelle og diskursive. Norsk-tyske krigsbarn havnet i denne kategorien. I dagens samfunn har vi asylsøkerbarn som kommer både alene og sammen med sin familie og kan bli boende i lang tid uten å vite om de blir sendt tilbake eller om Norge blir deres hjemsted i fremtiden. De står bokstavelig talt på grensen og kan betraktes som brikker i et spill som deler noen i gruppen for verdige og andre som uverdige.

SYNET PÅ BARN som farlige eller som i fare reflekteres stadig i boka. Skal barna reddes fordi de er i fare for overgrep, mishandling eller uheldig oppdragelse av sine foreldre? Eller skal de tas vare på fordi de er farlige for omgivelsene på grunn av sin atferd? Dette tvetydige synet på barn avspeiler seg ikke bare i dagens barnevernlov, men også i medias omtale av barn.

Denne boka er vel verdt å lese. Den er kompakt både i språk og innhold. Den henvender seg til mange. Den tar et tak og rister oss grundig. Vi blir kraftig minnet på ubehaget som ligger i maktstrukturene som vi som barnevernere er en del av. Vi får behov for å trekke frem at mye er blitt bedre i dag enn det var før. Barnas rettigheter er blitt styrket, men vi bør tenke på de formelle og uformelle maktforholdene.

Boka burde være selvsagt pensum på utdanninger for sosionomer og barnevernspedagoger, og andre utdanninger som utdanner folk som jobber med barn.